

Nebojme se snít

Papež František

**CESTA
ZA LEPŠÍ
BUDOUCNOSTÍ
V POCOVIDOVÉ
DOBĚ**

**Papež František
v rozhovoru
s Austenem Ivereighem**

Nebojme se snít

Cesta za lepší budoucností
v pocovidové době

KARMELITÁNSKÉ
NAKLADATELSTVÍ

František, papež, 1936–

[Let us dream. Česky]

Nebojme se snít : cesta za lepší budoucností v pocovidové době / papež František v rozhovoru s Austen Ivereighem ; z anglického originálu Let us dream ...

přeložil Jiří Gračka. – Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2022. – 157 stran. –

(Inspirace ; svazek 23)

Obsahuje bibliografické odkazy

ISBN 978-80-7566-245-3 (brožováno)

* 616.921.5 * 616-036.21 * 27-184 * 316.422.6 * 316.423 * 316.648.4 *

[13+2-584.5]:316.42 * 27-662:3 * 2-474-256-277 * 272-732.2-051 * 27 * (049) * (0:82-4) * (047.53)

– František, papež, 1936–

– Covid-19 – křesťanské pojetí

– pandemie – křesťanské pojetí – 21. století

– Bůh a člověk – křesťanské pojetí – 21. století

– krize (společnost) – křesťanské pojetí – 21. století

– globální problémy – křesťanské pojetí – 21. století

– změna postoje – křesťanské pojetí – 21. století

– duchovní transformace – 21. století

– křesťanství a společnost – 21. století

– biblická interpretace

– papežové – 21. století

– pojednání

– úvahy

– rozhovory

27-4 – Praktická teologie. Morální teologie [5]

Báseň „Naděje“ Alexise Valdése použita s vědomím autora.

Copyright © 2020 by Austen Ivereigh

Czech edition © Karmelitánské nakladatelství, s. r. o., Praha, 2022

ISBN 978-80-7566-245-3

Úvodní slovo

Vidím tuto naši dobu jako čas účtování. Myslím přitom na to, co v Lukášově evangeliu říká Ježíš Petrovi: že ho ďábel chce protříbit jako pšenici (srov. Lk 22,31). Vstoupit do krize znamená nechat se tříbit. Tvé kategorie a způsoby myšlení procházejí otřesem. Tvé priority a životní styl jsou vystaveny pochybnostem. Buď z vlastního rozhodnutí, anebo z nutnosti překročíš práh, protože se objevují krize, jako třeba ta, kterou procházíme právě teď — a ty se jim nemůžeš vyhnout.

Otázkou je, zda se z této krize dostaneš, a pokud ano, jak. Základním pravidlem každé krize je to, že z ní nevyjdeš stejný. Pokud ji překonáš, vyjdeš z ní buď lepší nebo horší — ale nikdy ne stejný.

Prožíváme čas zkoušky. Když chce Bible takové zkoušky popsat, mluví o procházení ohněm, jako třeba když se hrnčířovo dílo osvědčí při vypalování v peci (srov. Sir 27,5). Skutečností je, že zkoušeni jsme v životě všichni. A právě díky tomu rosteme.

V životních zkouškách odhaluješ své srdce: jak je pevné, jak milosrdné, jak je veliké, nebo naopak

malé. Normální časy se podobají formálním společenským situacím: při nich se nikdy odhalit nemusíš. Usmíváš se, říkáš, co se má, a procházíš bez úhony, aniž bys někdy musel ukázat, kdo skutečně jsi. Když jsi ale v krizi, je to přesně naopak. Musíš si vybrat. A při tomto výběru odhaluješ své srdce.

Zamysleme se nad tím, co se odehrává v dějinách. Když jsou lidská srdce podrobena zkoušce, uvědomí si, co je drželo při zemi. Zároveň však cítí přítomnost Pána, který je věrný a odpovídá na volání svého lidu. Následné setkání pak umožňuje, aby se otevřela nová budoucnost.

Zamysleme se nad tím, čeho jsme byli svědky během krize covid-19. Přemýšlejme o všech mužích, ženách, kteří položili život ve službě nejpotřebnějším. Mysleme na zdravotníky, lékaře a zdravotní sestry i další pečovatele, stejně tak na kaplany a všechny, kteří se rozhodli doprovázet druhé v jejich bolesti. Přijali nezbytná opatření a hledali způsoby, jak druhým nabídnout podporu a útěchu. Svědčili o blízkosti a něžnosti. Mnozí z nich tragicky zemřeli. Abychom jejich svědectví i utrpení tolika lidí ctili, musíme budovat zítřek tak, že půjdeme po cestách, které nám oni osvětlili.

Avšak — a říkám to s bolestí a studem — mysleme také na lichváře, kteří se u dveří zoufalých lidí objevili s nabídkou rychlých půjček. Když tihle lidé natahují ruce, tak jen proto, aby nabízeli peníze, které nelze nikdy splatit a které z příjemců udělají trvalé dlužníky. Tito poskytovatelé půjček spekulují s utrpením druhých.

V krizových okamžicích dostáváš jak to dobré, tak to špatné: lidé se odhalí takoví, jací skutečně

jsou. Někteří ve službě potřebným vydají sami sebe a jiní se na úkor potřebných obohacují. Jedni se vydávají vstříc druhým — hledají nové a kreativní způsoby, i když při tom nevycházejí z domu —, zatímco druzí se stahují za obranný pancíř. Odhaluje se stav našeho srdce.

Zkouškám přitom nejsou vystaveni jen konkrétní lidé, ale i celé národy. Pomysleme jen na vlády, které v pandemii musely činit rozhodnutí. Na čem záleží víc: na péči o lidi, nebo na udržení chodu finančního systému? Postaráme se o lidi, nebo je obětujeme ve prospěch burzovního trhu? Zastavíme soukolí generující bohatství s vědomím, že lidé budou trpět, ale zachráníme tak životy? V některých případech se vlády snažily chránit především ekonomiku — snad proto, že nechápaly rozsah nemoci, nebo proto, že neměly dostatek prostředků. Tyto vlády zatížily lid své země hypotékou. Při takových rozhodnutích se testují priority a odhalují hodnoty.

V krizi vždy přichází pokušení se stáhnout. Samozřejmě nastanou i chvíle, kdy z taktických důvodů musíme ustoupit — jak říká Bible: „Do svých stanů, Izraeli!“ (1 Král 12,16 *JB*) —, ale jsou také situace, kdy takové jednání není ani správné, ani lidské. Ježíš to jasně říká ve známém podobenství o milosrdném Samaritánovi. Když levita i kněz míjejí muže, kterého lupiči nechali zbitého a zakrváceného ležet u cesty, provádějí „funkční“ ústup. Chci tím říct, že když jsou vystaveni krizi, která je zkouší, snaží se udržet si své místo — svou roli, své dosavadní postavení.

V krizi se naše fungování otřásá a my musíme přehodnotit a upravit své role a návyky, abychom

z krize vyšli lepší. Krize vždy vyžaduje přítomnost celého našeho já — nemůžeš ustoupit, stáhnout se zpět do starých způsobů a rolí. Připomeňme si Samaritána: zastaví, přistupuje ke zraněnému a jedná, vstupuje do jeho světa, ponoří se naplno do situace, do utrpení druhého člověka, a tak tvoří novou budoucnost.

Jednat v krizi jako Samaritán znamená nechat se zasáhnout tím, co vidím, a vědět, že mě toto utrpení změní. My křesťané o tom mluvíme jako o *převzetí a přijetí kříže*. Přijmeme-li kříž v důvěře, že z něj povstane nový život, dává nám to odvalu přestat naříkat, vyjít ven a sloužit druhým, a tak vyvolat změnu, která vzejde jedině ze soucitu a služby.

Někteří na utrpení v době krize reagují pokrčením ramen. Říkají: „Bůh stvořil svět takový, jaký je, a hotovo.“ Podobná reakce si ale Boží stvoření mylně vykládá jako statické, zatímco ve skutečnosti jde o dynamický proces. Svět je stále v *procesu tvoření*. Pavel v listě Římanům zmiňuje, že stvoření sténá v porodních bolestech (srov. Řím 8,22). Bůh chce s námi jako partnery neustále tvořit svět. Od samého počátku nás zve, abychom se k němu přidali — jak v dobách klidu, tak v čase krize, kdykoli. Není to tak, že by nám všechno předal zabalené a zapečetěné: „Tady máš svět.“

Podle první knihy Mojžíšovy Bůh Adamovi a Evě přikazuje, aby plodili. Lidstvo má pověření měnit, budovat a ovládat stvoření v pozitivním smyslu, tedy tvořit z něj a s ním. To, co má přijít, tedy nezávisí na jakémsi neviditelném mechanismu, na nějaké budoucnosti, v níž je lidstvo pouhým pasivním divákem. Nikoli: jsme protagonisty, dokonce — mo-

hu-li existující slovo o něco prodloužit — jsme *spolu-tvůrci*. Když nás Pán vybídl, abychom šli a množili se, abychom si podmanili zemi, říká tím: Buďte tvůrci své budoucnosti.

Z této krize můžeme vyjít lepší, anebo horší. Můžeme sklouznout nazpět, anebo můžeme vytvořit něco nového. Prozatím potřebujeme příležitost ke změně, abychom vytvořili prostor pro to nové, čeho je zapotřebí. Tak to také Bůh říká Izaiášovi: Nuže, promluvme si o tom. Pokud jsi připraven naslouchat, čeká nás skvělá budoucnost. Jestli ale naslouchat odmítneš, pohltí tě meč (srov. Iz 1,18–20).

Je tolik mečů, které nás mohou pohltit.

Krise nemoci covid-19 nám může připadat mimořádná, protože postihuje většinu lidstva. Výjimečná je ale jediné tím, jak moc je vidět. Existují tisíce jiných krizí, stejně hrozivých, ale některým z nás jsou jednoduše natolik vzdálené, že se můžeme chovat, jako by nebyly. Vzpomeňme jen na války odehrávající se v nejrůznějších částech světa, na výrobu zbraní a obchod s nimi, na statisíce uprchlíků utíkajících před chudobou, hladem a nedostatkem příležitostí nebo na klimatické změny. Tyto tragédie nám mohou připadat daleko, jako součást každodenních zpráv, které nás žel nedokážou pohnout ke změně programů a priorit. Ale stejně jako covidová krize se i ony týkají celého lidstva.

Stačí se podívat, kolik která země vydává na zbrojení, a člověku tuhne krev v žilách. Pak si tato čísla porovnejme s údaji UNICEF o tom, kolik dětí nechodí do školy a kolik jich usíná hladových, a dojde nám, kdo vlastně vydaje na zbrojení platí. Za první čtyři měsíce roku 2020 ve světě *zemřelo hlady*

3,7 milionu lidí. A kolik jich umírá ve válkách? Výdaje na zbrojení ničí lidstvo. Je to nesmírně závažný koronavirus, ale protože nám jeho oběti zůstávají skryté, nemluvíme o něm.

Podobně skryté zůstává pro mnoho lidí i ničení přírody. Připadalo nám, že se nás netýká, protože se děje někde jinde. Ale najednou ho vidíme a chápeme ho: přes severní pól poprvé přepluje loď a nám dojde, že daleké záplavy a lesní požáry tvoří součást téže krize, která se dotýká nás všech.

Podívejme se, jak je to teď s námi: nasazujeme si roušky, abychom sebe i druhé ochránili před virem, který není vidět. Ale co všechny ty ostatní neviditelné viry, před kterými se musíme chránit? Jak se vypořádáme se skrytými pandemiemi tohoto světa: s pandemiemi hladu, násilí a klimatické změny?

Chceme-li z této krize vyjít méně sobečtí, než jací jsme do ní vstoupili, musíme se nechat zasáhnout bolestí druhých. V *Hyperionu* Friedricha Hölderlina je verš, který mě oslovuje — říká, že nebezpečí, které hrozí v krizi, není nikdy bezvýhradné, že vždycky existuje cesta ven. „Kde však je nebezpečí, vzrůstá i záchrana.“⁴¹ To je podstata geniality lidského příběhu: vždy existuje cesta, jak uniknout zkáze. Lidstvo má jednat právě tady, uprostřed ohrožení, a tam se mu také otevírají dveře. Tato Hölderlinova věta mě provázela v různých obdobích mého života.

Teď je čas, kdy si můžeme dovolit ohromné sny, přehodnotit své priority — čeho si ceníme, co chceme, co hledáme — a zavázat se, že podle toho, co jsme si vysnili, budeme také v životě den co den jednat. To, co v tuto chvíli slýchám, se podobá slovům,

kteřá prostřednictvím Izaiáše řiká Bůh: Promluvmě si o tom. Nebojmě se snít.

Bůh nás ůádá, abychom se odvážili vytvořit něčo nového. Nemůžeme se vrátit k falešným jistotám politických a ekonomických systémů, které tady byly před krizí. Potřebujeme ekonomiku, která všem lidem umožní přístup k plodům stvoření, k základním životním potřebám — půdě, přístřeší a práci. Potřebujeme politiku, která dokáže integrovat a povede dialog s lidmi chudými, vyloučenými a zranitelnými, která lidem dá příležitost podílet se na rozhodnutích, která ovlivní jejich život. Potřebujeme zpomalit, bilancovat a navrhnout lepší způsob společného života na této zemi.

Je to úkol pro nás všechny a pozván je k němu každý z nás. Je to však zejména čas pro neklidné srdce, pro zdravý neklid, který nás podněcuje k jednání. Nyní se více než kdy jindy ukazuje, jakým omylem bylo, když se organizačním principem společnosti stal individualismus. Co bude naším novým principem?

Potřebujeme hnutí lidí, kteří vědí, že se navzájem potřebujeme, kteří mají smysl pro odpovědnost vůči druhým i vůči světu. Potřebujeme, aby se hlásalo, že být laskavý, mít víru a usilovat o společné dobro jsou velké životní cíle, k nimž je třeba odvahy a elánu, zatímco lehkovážná povrchnost a výsměch etice nám nic dobrého nepřinesly. Moderní doba, která s takovým odhodláním rozvíjí rovnost a volnost, se nyní musí se stejným zápalem a houževnatostí zaměřit i na bratrství, aby tak mohla čelit výzvám, které leží před námi. Právě bratrství totiž zajistí, že volnost a rovnost zaujmou v celé symfonii své právoplatné místo.

Miliony lidí se ptají sebe samých i ostatních, kde v této krizi najít Boha. Na mysl mi přichází obraz přelévajících se vod. Myslím na mohutné řeky, které se pozvolna rozvodňují — tak pozvolna, že si toho člověk sotva všimne, ale pak nastane okamžik, kdy se převalí přes břeh a vylijí se do okolí. V naší společnosti se Boží milosrdenství vylévá právě v takových okamžicích „vylití z břehů“: v okamžicích protržení, kdy se prolomí tradiční hranice bránící tolika lidem dosáhnout toho, co si zaslouží, v okamžicích otřásajících našimi rolemi i naším smýšlením. Takové vylití z břehů lze nalézt v utrpení, které tato krize odhalila, a v tvůrčích způsobech, jimiž na ni tolik lidí reagovalo.

Vidím, jak se v našem středu rozlívá přemíra milosrdenství. Srdce byla podrobena zkoušce. Krize v někom vyvolala novou odvalu a soucit. Někteří byli protříbeni a zareagovali na to touhou přehodnotit náš svět, jiní nabídli potřebným lidem pomoc konkrétními způsoby, které mohou proměnit utrpení našich bližních.

To mě naplňuje nadějí, že bychom z této krize mohli vyjít lepší. Musíme ovšem jasně vidět, dobře si vybírat a správně jednat.

Promluvme si o tom, jak na to. Dovolme, aby k nám hovořila Boží slova adresovaná Izaiášovi: *Promluvme si o tom. Nebojme se snít.*

I. Čas vidět

V roce 2020 poznamenaném změnou a krizí mi hlava i srdce přetékały lidmi. Těmi, na které myslím a za které se modlím a také s nimi občas pláču: lidmi se jmény a tvářemi, lidmi, kteří zemřeli a nestačili se ani rozloučit se svými blízkými, rodinami v těžkostech a často i hladovějícími, protože nemají práci.

Když se nad tím zamyslíme v globálním měřítku, může nás to až ochromit: existuje tolik míst, kde konflikty zjevně dál trvají, vládne tam tolik utrpení a nouze. Zjistil jsem, že pomáhá zaměřit se na konkrétní situace: vidět tváře, které v realitě každého člověka, každého národa hledají život a lásku. Vidět naději vepsanou do příběhu každého národa — a je to příběh slavný, protože mluví o oběti, každodenním zápasu, o životech zlomených při sebeobětování. Tak nás tyto představy místo k ochromení vedou spíš k tomu, abychom se zamysleli a reagovali s nadějí.

Chceme-li vidět svět takový, jaký je, musíme se vydat na samý okraj bytí. Vždycky jsem měl za to, že

z periferie svět vypadá jasněji, ale teprve v posledních sedmi letech, co jsem papežem, mi to opravdu dochází. Abychom objevili novou budoucnost, musíme se vydat až na okraj. Když chtěl Bůh obnovit stvoření, rozhodl se jít na okraj — do míst hříchu a bídy, vyloučení a utrpení, nemocí a samoty —, protože to zároveň byla místa překypující možnostmi: „Kde se však rozmnožil hřích, tam se v míře ještě daleko štědrější ukázala milost“ (Řím 5,20).

Na periferii se ale nelze vydat jen abstraktně. Často myslím na pronásledované národy: na Rohingy, na ubohé Ujgury, na jezidy — to, co jim provedl ISIS, bylo skutečně kruté — nebo na křesťany zabité v Egyptě a Pákistánu bombami, které vybuchly, když se modlili v kostele. Obzvláště sympatičtí jsou mi Rohingové, v současnosti nejpronásledovanější skupina na světě. Kdykoli mohu, snažím se jim projevovat svou blízkost. Nejsou to katolíci ani křesťané, ale jsou to naši bratři a sestry, ubohý lid, do kterého se kope ze všech stran a který neví, kam se obrátit. Tisíce jich právě teď v Bangladéši žijí v uprchlických táborech, kde řádí covid-19. Představme si, co se stane, když virus zasáhne uprchlický tábor. Je to nespravedlnost, která volá do nebe.

V roce 2017 jsem se v bangladéšském hlavním městě Dháka s Rohingy setkal: jsou to dobří lidé, chtějí pracovat a starat se o své rodiny, ale není jim to umožněno a všichni jsou zahnaní do kouta. Obzvláště mě ale dojíká, jak bratrsky a velkoryse s nimi Bangladéš jedná. Je to chudá a hustě zalidněná země, a přesto otevřeli dveře pro dalších šest set tisíc lidí. Tehdejší bangladéšský premiér mi vyprávěl, jak se místní každý den vzdávají jídla, aby se Rohingové